

Línies prioritàries de recerca educativa als països desenvolupats¹

Ferran Ferrer*

1. Presentació²

L'objectiu d'aquestes pàgines és establir quines són les tendències generals pel que fa a la recerca educativa en el conjunt dels països desenvolupats, evitant les referències a les prioritats específiques de cadascun d'ells.

L'estructura que se seguirà inclou, en primer lloc, una clara explicitació dels criteris emprats per seleccionar les fonts d'informació a partir de les quals establim les tendències sobre la recerca educativa. A continuació es descriuen aquestes tendències segons les diverses fonts d'informació emprades. En tercer lloc es presenta una síntesi de les línies de recerca prioritàries als països desenvolupats, a partir de les descripcions fetes en el punt anterior. A continuació es valora la política educativa catalana des de la perspectiva d'aquestes línies de recerca. En darrer terme, aportem alguns dels recursos útils per a la recerca educativa que es poden trobar a Internet.

* Ferran Ferrer és professor d'Educació Comparada al Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social de la Universitat Autònoma de Barcelona. Algunes de les seves darreres investigacions han estat: el *Llibre Blanc de la recerca educativa a Catalunya* (dirigida per J. Sarramona), els sistemes d'accés a la Universitat des d'una perspectiva internacional, i la planificació, el finançament i l'avaluació del sistema educatiu iberoamericans. En els darrers anys ha publicat diversos articles a la *Revista de Educación*, *Prospects*, *Revista Española de Educación Comparada*, *Temps d'Educació*, *Organización y Gestión de Centros Educativos*, *Actualidad Europea*. Ha col·laborat amb organismes internacionals com la UNESCO/BIE, CEDEFOP, OEI.

Adreça professional: Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social. Facultat de Ciències de l'Educació. Edifici G-6. Universitat Autònoma de Barcelona. 08193 Bellaterra. E-mail: f.ferrer@cc.uab.es.

- (1) Aquest article ha estat desenvolupat amb motiu de la recerca *Llibre Blanc de la recerca educativa a Catalunya (1986-1995)*, dirigida pel professor Jaume Sarramona i en què l'autor ha participat com a membre de l'equip de recerca. Les opinions expressades a l'article pertanyen, en tot cas, només a l'autor.
- (2) Aquest article ha estat redactat el desembre de 1997.

2. Criteris emprats i fonts d'informació

Amb la finalitat de delimitar l'abast i la validesa de les línies de recerca que es presentaran seguidament, volem explicitar els criteris que s'han emprats per seleccionar la documentació disponible, així com les fonts d'informació concretes que finalment s'han escollit. Val a dir que aquestes han estat obtingudes mitjançant consultes via Internet, així com amb materials d'altres fonts de documentació.

Quant als criteris generals emprats, les línies de recerca s'han centrat en aquelles que es poden considerar prioritàries en els països desenvolupats durant el període 1990-96, destacant, sempre que ha estat possible, tant les dels dos darrers anys com aquelles que es preveu que tindran una gran rellevància en un futur més o menys immediat.

No obstant això, la dificultat se centra especialment a l'hora de precisar en què ens fonamentem per determinar que una o altra línia de recerca és prioritària en l'actualitat en els països desenvolupats. La nostra aportació pretén fugir, en aquest sentit, de la pura especulació teòrica del que un o diversos investigadors o experts entenen que són les línies de recerca educativa que s'haurien de prioritzar. Així, el que es vol es fer un apropament més real al que estan fent els investigadors i a allò que els països determinen que és més adient estudiar dels seus sistemes educatius.

Arribar a desplegar ambdós criteris amb molta profunditat suposaria un treball ingent, ja que requeriria la consulta a tots els grups d'investigadors existents en el planeta, així com a cadascun dels Ministeris d'Educació dels països desenvolupats perquè ens indiquessin les línies prioritàries en què estan treballant. És per aquest motiu que hem optat per fer una aproximació més realista i fiable per aconseguir el nostre objectiu.

Pel que fa al sistema per determinar el que els investigadors estan abordant actualment en l'àmbit de l'educació hem pres com a referència les recerques a les quals organismes internacionals de prestigi en el nostre sector han donat suport. D'altra banda, per establir el que poden ser les línies prioritàries de recerca preferents dels sistemes educatius —en el conjunt de països desenvolupats— hem focalitzat la nostra atenció en els temes que la Unió Europea i organismes internacionals de prestigi consideren més rellevants en l'actualitat i en el futur.

D'acord amb aquestes premisses exposades fins al moment, hem establert tres tipologies de línies de recerca, que ens permetran, *a posteriori*, fer la síntesi final. Aquestes tipologies són les següents:

a) Línies de recerca, a partir del que *els investigadors fan*.

Per obtenir aquesta informació s'ha cregut adient emprar com a referent les recerques dutes a terme a la Unió Europea i pels Organismes Internacionals. D'aquests n'hem seleccionat tres que creiem que, pel seu *abast, prestigi i varietat ideològica i política*, ens poden servir com a referent dels grans temes que s'estan investigant en l'actualitat. Aquests organismes són: la UNESCO, l'OCDE i el World Bank

b) Línies de recerca, a partir del que la *Unió Europea i els Organismes Internacionals prioritzen*.

Per fer aquest apartat, els organismes internacionals de referència són els mateixos que els apuntats en el criteri anterior. No obstant això, en aquest cas, es tindrà en compte una font més: la reunió de Tòquio sobre investigació educativa celebrada l'any 1995.

c) Línies de recerca, a partir de les *tendències comunes a les reformes educatives actuals als països del nostre entorn*.

La font d'informació primordial per establir aquestes tendències han estat els estudis duts a terme en els darrers anys per l'OCDE, que com se sap és un organisme que agrupa els països desenvolupats. El nombre i la qualitat dels estudis que sobre reformes educatives realitza des de fa anys aquest organisme, justifica la seva elecció com a referent.

3. Descripció de tendències segons el que fan els investigadors

3.1. Unió Europea

Procés

Les dades han estat obtingudes a partir de la consulta a la base de dades CORDIS (*Community Research and Development Information Service*)³, tant pel que fa a projectes realitzats com a publicacions de recerques dutes a terme en els darrers anys.

(3) Aquesta consulta ha estat realitzada, via Internet, l'any 1997.

Resultats

Les línies de recerca més rellevants són les següents:

— Aportació de la formació i l'orientació als processos d'adaptació de la força de treball al canvi industrial.

— Formació de professionals de la salut en la lluita contra el càncer.

— Formació en l'àmbit de les noves tecnologies, col·laborant l'ensenyament superior amb empreses.

— Desenvolupament de models d'aprenentatge emprant noves tecnologies.

— Formació i telemàtica.

— Formació mitjançant sistemes multimèdia: per a la llar, l'escola, el treball, gent amb dificultats, infants i joves en situacions d'exclusió social, i per a petites i mitjanes empreses.

— Formació i medi ambient.

— Formació d'informàtica de la salut.

— Avaluació de la qualitat de programes de formació.

— Formació i dona.

— L'ensenyament obert i a distància.

— L'ús de la tecnologia per a l'aprenentatge d'una segona llengua.

— L'aprenentatge de llengües.

— L'ensenyament superior.

— Creació de xarxes d'intercanvi d'informació educativa.

— Reconeixement de titulacions acadèmiques entre països de la UE.

— Ensenyament d'adults.

— Formació i mobilitat dels professionals dins la UE.

3.2. UNESCO

Procés

Per descriure les recerques dutes a terme per la UNESCO (inclòs el BIE, l'IPE, i l'*Institute Unesco for Education d'Hamburg*), s'han buidat les més recents i que fan referència a països desenvolupats. La base de da-

des de referència ha estat UNESBIB (catàleg bibliogràfic de la Unesco)⁴, així com algunes de les darreres recerques publicades per aquesta organització durant els anys 1996/97⁵.

Resultats

- Comparació de polítiques de recerca educativa a diferents països.
- Comparació de sistemes educatius.
- Planificació educativa.
- Gestió de l'educació.
- Innovació educativa.
- Polítiques i reformes educatives.
- L'ús de l'ordinador a l'escola.
- Tecnologia i educació.
- L'ensenyament no formal.
- L'ensenyament superior.
- Educació per la pau i els drets humans.
- Els nous rols de l'escola.
- Educació d'adults.
- Ensenyament a distància.
- Educació intercultural.
- La formació del professorat per a l'educació multicultural.
- El rol del professor per al canvi educatiu als centres escolars.
- La lluita contra l'analfabetisme als països desenvolupats.
- Metainvestigació educativa.
- Estudis internacionals de rendiment escolar.
- Qualitat de l'educació.
- La formació contínua.
- La recerca educativa i la presa de decisions.

(4) UNESCO. *Datos significativos sobre educación*. CD-ROM. París. 1996.

(5) Ediciones UNESCO. *Catálogo de Novedades. 1996/97*. París. 1996. 135 pàg.

- Diferències de gènere a l'educació.
- Desenvolupament cultural i educació.
- Formació per al treball a l'educació bàsica.
- Instruments per a l'avaluació d'adults.
- La cultura democràtica a les escoles.

3.3. OCDE

Procés

Les recerques dutes a terme sota el patrocini de l'OCDE han estat obtingudes de dues fonts. En primer lloc del CERI (*Centre for Educational Research and Innovation*)⁶, que és l'òrgan dins aquesta prestigiosa institució que desenvolupa els estudis i les recerques referents a educació des del moment de la seva creació (juny 1968). En segon lloc del recent catàleg d'aquest organisme publicat el 1996⁷, i que recull les més actuals recerques publicades.

Resultats

- Orientació professional dels joves envers el mercat laboral.
- La internacionalització de l'ensenyament superior.
- Educació d'adults mitjançant noves tecnologies.
- Fracàs escolar d'infants i joves amb famílies en situació de risc.
- Nous entorns d'ensenyament-aprenentatge amb les noves tecnologies a l'ensenyament postsecundari.
- Coneixement bàsic necessari per les polítiques educatives dels països.
- Descripció, anàlisi i comparació de sistemes educatius de diferents països.
- Procés de presa de decisions al sistema educatiu.
- Avaluació de sistemes educatius.
- Indicadors de sistemes educatius.

(6) Consulta a la Web de l'OCDE a Internet. Any 1997.

(7) OCDE. *Catalogue Publications*. 1996. París. 1996. 159 pàg.

- Qualitat de l'educació.
- La mesura del capital humà.
- Reforma de sistemes educatius.
- Qualificacions i competències professionals als ensenyaments tècnics i a la formació professional.
- Ensenyament no formal.
- Despeses públiques de l'educació.
- Finançament de l'educació.
- L'ensenyament obligatori i postobligatori.
- La formació professional.
- Avaluació de l'ensenyament.
- La formació contínua.
- Formació i treball.
- La qualitat dels centres escolars.
- La transició entre l'ensenyament superior i el treball.
- Gestió de l'ensenyament superior.
- L'alfabetització d'adults.
- La integració d'alumnes amb dificultats.
- L'elecció de centres escolars.
- Avaluació de les innovacions.
- La investigació educativa.
- Canvis curriculars.
- L'ensenyament secundari.
- Descentralització educativa.
- Les construccions escolars.
- L'educació rural.

3.4. *World Bank*

Procés

La informació d'aquest organisme ha estat obtinguda consultant la relació de recerques dutes a terme en els darrers anys⁸. Igual que a la UNESCO, només se seleccionen les que tenen com a referent els països desenvolupats.

Resultats

- Descentralització de l'educació.
- L'educació preescolar.
- L'ensenyament superior.
- Sistemes de mesura dels resultats de l'aprenentatge.
- Avaluació dels sistemes educatius des de l'àmbit nacional.
- Reformes educatives.
- Polítiques de l'educació.
- Finançament dels sistemes educatius.
- Igualtat de les dones davant l'educació.

4. Descripció de tendències segons el que prioritzen la Unió Europea i els organismes internacionals

4.1. *Unió Europea*

Procés

Les dades han estat obtingudes a partir de la consulta a la base de dades CORDIS (*Community Research and Development Information Service*), així com de les prioritats establertes en la recent convocatòria de *Targeted Socio-Economic Research* (TSER) de 1996 de la Direcció General XII de la Comissió Europea, i d'estudis recents promoguts per la mateixa Comissió sobre el rol de la formació a la Unió Europea

(8) Consulta a la Web del World Bank a Internet. Any 1997.

Resultats

— Base de dades CORDIS (projectes prioritaris per als propers anys)⁹:

- Formació i societat de la informació.
- L'ensenyament superior a Europa i Llatinoamèrica.
- L'ensenyament superior i la formació professional a Europa, el Canadà i els EUA.
- Formació en l'àmbit de les noves tecnologies.
- Formació per a la prevenció de drogodependències.
- Formació, treball i igualtat d'oportunitats de les dones.
- Formació i medi ambient.
- Formació i desenvolupament sostingut.

— Prioritats a la convocatòria Targeted Socio-Economic Research (TSER)¹⁰:

Àrea II: Educació i Formació.

- Eficàcia de les polítiques d'educació i formació, la dimensió europea i la diversitat.
- Mètodes, instruments, i tecnologies: qualitat i innovació en l'educació i la formació.
- Educació, formació i desenvolupament econòmic.

Àrea III: Exclusió social i integració a Europa.

- Igualment, en la convocatòria es posa un èmfasi especial en la recerca aplicada en l'àmbit del (*software*) multimèdia de caràcter educatiu.

Cal remarcar l'aplicació de l'important pla d'acció anomenat *Apprendre dans la société de l'information (1996-98)* impulsat per la Comissió Europea¹¹. Aquest pla té quatre línies d'acció, que permeten observar alguns

(9) Consulta a la base de dades CORDIS, via Internet. Any 1997.

(10) *Targeted Socio-Economic Research (TSER). Information Package 1996*. European Commission. Directorate General XII. Science, Research and Development. Brussel·les. 1996. 55 pàg.

(11) *Apprendre dans la société de l'information (1996-98)*. Brussel·les. 1996. 24 pàg.

dels temes de recerca educativa que seran prioritaris en els propers anys. Aquestes línies d'acció són:

— Afavorir la interconnexió entre escoles mitjançant xarxes d'àmbit local, regional i nacional.

— Estimular el desenvolupament i la difusió de continguts pedagògics d'interès europeu.

— Promoure la formació i el suport necessari als professors i formadors en general perquè integrin les tecnologies a la pràctica pedagògica.

— Informar el conjunt de personal implicat sobre les possibilitats pedagògiques que els ofereixen el món audiovisual, i els multimèdies en general.

Tanmateix la prioritització dels programes comunitaris vigents per als propers anys també mostren quins poden ser els àmbits fonamentals per a la recerca educativa a la Unió Europea¹²:

— *Sòcrates*:

- Associacions entre centres escolars de la UE.
- Mobilitat d'estudiants i professors en l'ensenyament superior.
- Promoció de les competències lingüístiques.

— *La Joventut amb Europa*:

• Mobilitat de joves, amb finalitat educativa, al marge de les estructures formals del sistema escolar i de formació professional.

— *Leonardo*:

• Millora de sistemes de formació professional (informació i orientació professional, igualtat en funció del gènere, promoció de col·lectius menys afavorits,...).

- Cooperació Universitat i empreses.
- Millora de competències lingüístiques.
- Difusió de la innovació en la formació professional.

Finalment, la revisió del recent informe del Grup de reflexió sobre l'educació i la formació —creat per la Comissió Europea al juliol de 1995—,

(12) *Los obstáculos para la movilidad transnacional. Libro Verde. Educación — Formación — Investigación. Comisión Europea. 2/10/96. 64 pág.*

intitulat *Accomplir l'Europe par l'éducation et la formation*, ens indica també quins són els temes educatius preocupants en aquest moment a la Unió Europea i que sovint són assenyalats com a prioritaris per a la recerca educativa dins el document¹³. A títol de resum apuntem els següents:

- La formació d'adults amb noves tecnologies.
- L'educació al llarg de la vida.
- Les noves tecnologies i l'educació (poca incorporació a l'escola, manca formació del professorat...).
- Formació per a les competències professionals.
- La formació per a la construcció d'una ciutadania europea.
- La formació per a la competitivitat i l'ocupació.
- La formació per a la cohesió social a Europa.
- Els processos formatius dins la societat de la informació.
- L'educació en valors.
- La formació per adquirir les competències lingüístiques.
- Modernització dels curricula escolars d'Història, Geografia, Filosofia i Ciències Socials.
- Promoció d'estils democràtics en la gestió dels centres educatius.
- Promoció de l'educació intercultural.
- Competències bàsiques i competències professionals dins el sistema educatiu.
- Reconeixement a la UE dels perfils professionals.
- Les estructures de l'ensenyament secundari (unificació vs. diversificació).
- Repetició i fracàs escolar.
- L'educació preescolar i primària per prevenir el fracàs escolar.
- L'orientació escolar.
- L'abandonament de joves del sistema escolar sense qualificació reconeguda.
- La participació ciutadana en els sistemes educatius.
- Avaluació dels sistemes educatius.

(13) *Accomplir l'Europe par l'éducation et la formation*. Rapport du groupe de réflexion sur l'éducation et la formation. Brussel·les. 1996. 144 pàg.

- El rol del professor i del director.
- Millora de la eficàcia del sistema educatiu.
- Llibertat d'elecció de centres escolars.
- La inversió i el finançament de l'educació.

4.2. UNESCO

Procés

La informació sobre quines són les línies de recerca prioritàries d'aquest organisme internacional està extreta de les reflexions i propostes que va fer la Comissió II «Educació» durant la darrera 28a sessió de la Conferència General de la UNESCO¹⁴. Com en darreres ocasions, es farà referència específica a aquelles qüestions més pròpies dels països desenvolupats.

Resultats

- Augment de l'accés a l'educació bàsica dels col·lectius menys representats (marginats, abandonaments escolars...).
- Millora de la qualitat i rellevància de l'educació.
- Promoció de l'educació d'adults i l'alfabetització.
- Promoció dels sistemes no formals.
- Qualitat de l'ensenyament primari.
- Aprenentatge al llarg de la vida.
- Sistemes multimèdia i educació.
- Descentralització de l'educació i participació.
- Revisió curricular i d'estructures de l'ensenyament secundari.
- Millorar l'estatus i la formació dels professors.
- Educació de caràcter preventiu (formació de competències i actituds preventives envers la sida, les drogues...).
- Millorar la formació científica i tecnològica.

(14) *Débat de politique éducative. 1995. Réflexions et Propositions. 28ème session de la Conférence Générale. Commission II «Éducation». ED-96/WS/25. UNESCO. Paris. 1996. 20 pàg. + Annexos.*

- Millorar la formació professional.
- Nous rols de l'ensenyament superior a la societat educativa del futur.
- Mobilitat en l'ensenyament superior.
- Reformes educatives.
- Avaluació de sistemes educatius.
- Avaluació de coneixements i competències dels estudiants.
- Homologació de titulacions.
- Reforçament de la planificació i política educativa a escala nacional.
- Educació per una cultura de la pau.
- Diferències en educació en funció del gènere.
- Contribució de l'educació a la reducció de la pobresa.

4.3. OCDE

Procés

Com en l'apartat anterior referit a aquest organisme internacional, ens centrarem en la informació proporcionada pel CERI. En aquest cas concret, disposem de les línies prioritàries per a l'any 1996, així com les previstes per al període 1997-98¹⁵.

Resultats

Les línies prioritàries de recerca del 1996 han estat agrupades sota quatre grans categories:

- El coneixement de base en l'educació.
- El funcionament i desenvolupament eficaç dels sistemes educatius i de formació.
- Educació, societat, i economia.
- Cooperació educativa en un context global.

D'altra banda, el CERI centrarà la seva tasca durant el període 1997-98 en sis grans objectius:

(15) Consulta a la Web de l'OCDE, via Internet. Any 1997.

- Desenvolupar i analitzar estadístiques i indicadors de l'educació.
- Identificar i analitzar les característiques bàsiques de l'ensenyament del futur.
- Conceptualitzar i analitzar el rol de l'I+D en l'educació, en l'economia, i en les societats del coneixement.
- Identificar innovacions rellevants en educació i avaluar-les.
- Analitzar i avaluar estratègies educatives innovadores i d'altres tipus que afavoreixin la inclusió social.
- Implementar i revisar noves formes de cooperació entre el Secretariat de l'OCDE i el paísos membres, i desenvolupar noves estratègies de difusió.

4.4. *World Bank*

Procés

La informació sobre les línies prioritàries de recerca d'aquest organisme internacional està extreta del famós informe publicat el 1995 intitulat *Priorities and Strategies for Education. A World Bank Review*. Washington, D.C. 173 pp.

Resultats

Tal com s'indica al llibre de referència el suport del World Bank en els propers anys anirà destinat a tots aquells programes (recerques incloses) que tinguin com a àmbits prioritaris els següents:

- Establir la prioritat de les reformes educatives en la política nacional del país.
- Avaluar els resultats educatius dels projectes, posant-los amb relació als *inputs* i processos que es donen a nivell institucional. Major importància a la relació entre resultats del sistema i resultats en el mercat laboral.
- Prioritzar la inversió en l'ensenyament primari i primer cicle de secundària, buscant altres fonts de finançament de caràcter privat per als nivells superiors.
- Promocionar la igualtat envers l'educació, assegurant que es redueix la pobresa (en funció del gènere, nivell socioeconòmic, grups amb dificultats, minories ètniques...). Posar una atenció especial a l'ensenyament pre-escolar com a estratègia per millorar la igualtat.

— Increment del suport a la implicació de les famílies en educació (participació en la gestió dels centres, possibilitat d'elecció del centre, beques i crèdits per a l'estudi...).

— Reforçament de la qualitat educativa promovent la innovació i la gestió autònoma dels recursos en l'àmbit institucional, proporcionant incentius a la seva millora, i establint sistemes d'exàmens per controlar els resultats.

4.5. Reunió de Tòquio. 1995

Procés

La reunió celebrada a Tòquio, el setembre de 1995, sota el tema «Reforma educativa i investigació educativa: nous desafiaments per vincular la recerca, la informació i la presa de decisions» va ésser patrocinada conjuntament pel BIE (*Bureau International de l'Éducation*) i el NIER (*National Institute for Educational Research*) del Japó. Hi van participar responsables de centres de recerca de diferents països (desenvolupats i en vies de desenvolupament) així com d'organismes internacionals. La informació sobre aquesta important reunió ha estat obtinguda de materials de la mateixa reunió, així com de resums apareguts a *Información e Innovación en Educación*, butlletí oficial del BIE.¹⁶

Resultats

En la reunió es va distingir entre el que eren temes de preocupació en l'actualitat, i el que es consideraven línies prioritàries de recerca en el futur. Seguidament presentarem aquests resultats fent aquesta separació.

— *Temes de preocupació en l'actualitat:*

- Indicadors de qualitat educativa que serveixin per orientar les polítiques educatives.
- Models d'administració educativa i finançament: descentralització regional i local, autonomia escolar.
- Aprenentatge al llarg de la vida.
- Articulació entre els diferents nivells del sistema educatiu.

(16) *Final report of the international meeting on «Education reform and educational research: new challenges in linking research, information and decision-making»*. September 1995. UNESCO/BIE/NIER. Gènova. 1995. 131 pàg. *Información e Innovación en Educación*. UNESCO/BIE. Núm. 84 i 85. 1995

- Adaptació dels continguts i mètodes de l'educació en la societat actual (integració d'assignatures, ús de noves tecnologies, revisió de continguts desfasats,...).

- Ensenyament superior, ocupació i formació contínua.
- El professor: nous rols, estatus, competències, formació inicial i permanent.
- Sistemes d'avaluació de coneixements i competències.
- Motivació per aprendre.
- Educació ambiental.
- Educació per a la salut.
- Educació multicultural.
- L'educació de minories ètniques.
- Igualtat de gèneres davant l'educació.
- Analfabetisme.
- Educació en el món rural.

— *Línies prioritàries de recerca en el futur*

- Estudis comparatius.
- Relacions entre investigació educativa i reformes educatives.
- Noves metodologies de recerca.
- Els continguts en educació.
- Concreció dels estàndards en educació.
- El currículum.
- L'ensenyament de les llengües.
- Mètodes d'ensenyament: interdisciplinarietat.
- Sistemes d'avaluació.
- Exàmens i avaluació per millorar l'aprenentatge.
- Processos d'aprenentatge.
- Sistemes, estructures i gestió de l'educació.
- Accés a l'educació bàsica i obligatòria.
- Descentralització.
- Gestió escolar.

- Relacions entre l'educació formal i l'educació informal.
- Transició entre la formació professional i el mercat laboral.
- Nous rols de l'ensenyament superior.
- Relacions entre ensenyament superior, ocupació i formació.
- Ús de les noves tecnologies dins i fora de l'escola.
- Objectius educatius i polítiques educatives per al futur.
- Democratització de l'ensenyament.
- El professorat: formació, estatus, certificació, competència, nous rols.
- Aspectes socials de l'educació (igualtat d'oportunitats, grups amb desavantatges, integració social, minories culturals...).
- Internacionalització de l'educació (intercanvis, reconeixement de titulacions...).
- Qualitat, rellevància i eficàcia de l'educació.
- Educació moral.
- Educació per a la salut.
- Educació ambiental.

5. Tendències comunes a les reformes educatives actuals als països del nostre entorn

Les tendències de les reformes educatives als països del nostre entorn són, segons l'OCDE¹⁷, les següents:

- a) Reformes educatives específiques i no grans reformes estructurals.
- b) Aproximació entre els dos grans models d'ensenyament secundari de primer cicle (tronc comú vs. model paral·lel).
- c) Reforma de l'ensenyament secundari de segon cicle a causa de la seva universalització.
- d) Influència creixent dels pares i els sectors de l'ocupació. Els primers, especialment, en la gestió i direcció de centres, i en l'elecció de centres i orientació escolar per als seus fills.

(17) OCDE: *Évaluer et réformer les systèmes éducatifs*. OCDE. Paris. 1996. 96 pàg.

- e) Intenció de millorar els resultats escolars dels alumnes, i implantació d'avaluacions periòdiques.
- f) Reforma dels programes escolars, especialment en matèries considerades com a fonamentals: llengua materna, matemàtiques i ciències; amb una tendència a assegurar un cert tronc comú de coneixements a tots els alumnes (al marge de l'autonomia escolar dels centres).
- g) Preocupació per definir la qualitat de l'educació i la seva mesura.
- h) Preocupació pels grups menys afavorits.
- i) Aplicació de certs criteris de l'economia de mercat al sector educatiu: avaluació de resultats, justificació del finançament que rep, possibilitat d'elecció...
- j) Tendència a la descentralització administrativa i a una major autonomia de centres.
- k) Reforçament de les polítiques d'avaluació dels sistemes educatius.

6. Síntesi i valoració de les línies de recerca educativa

Presentar una síntesi dels temes prioritaris de recerca plantejats amb anterioritat no és una tasca fàcil. En les descripcions anteriors es pot observar la varietat de temes que apareixen i es pot explicar l'especificitat d'alguns d'ells per les característiques peculiars d'alguns d'aquests organismes i investigadors. Així, la tradició de la institució que promou la recerca (que sempre prioritza determinats temes inherents als seus objectius com a institució), el seu àmbit territorial prioritari d'actuació, la seva ideologia més o menys explícita, i les problemàtiques específiques conjunturals al seu radi d'acció són variables que expliquen algunes de les seves preferències.

No obstant això, i a risc de procurar ésser un xic sintètics, presentarem a continuació una llista de quins són els temes preferents de recerca que es repeteixen amb una certa assiduitat a bona part de les fonts consultades, i que constitueixen les línies prioritàries de recerca als països desenvolupats. A fi i efecte de fer més clara l'exposició agruparem les línies de recerca sota tres categories:

— *Línies de recerca sobre centres educatius*

- Inclou temes que afecten el dia a dia del centre, i especialment la seva pràctica pedagògica.

— *Línies de recerca pròpies del Sistema Educatiu en general*

- Aplega temes que afecten l'ordenació general del sistema educatiu i el seu funcionament com a tal.

— *Línies de recerca sobre la relació entre el Sistema Educatiu i la Societat*

- Conté temes que suposen una clara vinculació del Sistema Educatiu amb l'entorn polític, social, econòmic, cultural, etc...; és a dir envers la societat.

1) *Línies de recerca sobre centres educatius*

- Aprenentatge de les llengües.
- Educació ambiental.
- Educació per a la salut.
- Educació cívica.
- Educació multicultural.
- Adaptació del currículum a la societat present i del futur (continguts, metodologia...).
- Avaluació del rendiment escolar i les competències dels alumnes.
- Necessitats educatives de grups menys afavorits.

2) *Línies de recerca pròpies del Sistema Educatiu en general*

- Qualitat de l'educació.
- Transició entre diferents nivells del sistema educatiu.
- Avaluació dels sistemes educatius. Indicators.
- Comparació entre sistemes educatius.
- Nous rols dels pares a l'educació (llibertat elecció de centres, participació en la gestió de centres...).
- Descentralització educativa.
- Autonomia institucional.
- El professorat: nous rols, estatus, formació competències, avaluació...
- Ensenyament obert i a distància.
- Polítiques i reformes educatives.

- Finançament i control de resultats del sistema educatiu.
- Ensenyament secundari (1r i 2n cicle / general i professional).
- Ensenyament superior.

3) *Línies de recerca sobre la relació entre el Sistema Educatiu i la Societat*

- Transició entre el sistema educatiu i el mercat laboral.
- Nous rols de l'escola.
- Nous rols de l'ensenyament superior.
- Mobilitat estudiantil entre països i reconeixement de titulacions.
- Formació al llarg de la vida (formació d'adults, formació contínua...).
- Educació i gènere.
- Noves tecnologies i educació.
- Igualtat davant l'educació.
- Recerca educativa.

Feta la síntesi de les línies de recerca prioritàries, cal apuntar-ne certes valoracions —de caràcter general— per situar la nostra aportació en el seu terme just.

En primer lloc s'ha de ser conscient que establir una llista de línies de recerca suposa deixar de banda unes i destacar-ne unes altres, d'acord lògicament amb la importància del seu pes específic en el conjunt de fonts consultades.

En segon lloc cal tenir present que el fet que determinades línies de recerca educativa no apareguin entre les prioritàries no vol dir que no siguin importants per a l'avenç de l'educació i de la Pedagogia com a ciència. Així, per exemple, és fàcil acceptar que les recerques centrades en la millora de les pròpies metodologies de recerca són molt necessàries per enfortir la nostra disciplina; no obstant això, no necessàriament ha d'aparèixer com a línia prioritària a les recerques dels organismes internacionals o dels Ministeris d'Educació dels països.

És precisament aquesta darrera observació la que ens dóna pas a remarcar que els criteris emprats i les fonts utilitzades condicionen el resultat final. Com en qualsevol recerca duta a terme, el disseny i el procés per desenvolupar-la condicionen de forma evident els seus resultats. Som conscients que escollir com a referents els organismes internacionals i el

que són les tendències dels sistemes educatius en el món suposa esbiaixar el tema cap a línies de recerca que impliquen una major vessant aplicada i propera a la política de l'educació. Tot i aquesta limitació entenem que l'aportació és adient, si més no pel caràcter útil —*que no utilitarista*— que ha de tenir sempre la recerca educativa.

7. Valoració de les línies de recerca educativa en el marc de la política educativa de Catalunya

No sembla correcte finalitzar aquest article sense contextualitzar l'aportació que s'ha fet en el marc de la política educativa catalana, perquè entenem que pot ser d'utilitat per valorar i guiar les mesures que es prenen o es podrien prendre des dels diferents àmbits de l'administració educativa a Catalunya.

Una primera lectura de les línies de recerca delimitades en l'apartat anterior ens suggereix que al nostre país encara manca donar un impuls més gran a determinats temes. Així, per exemple: a l'educació ambiental, l'avaluació del rendiment i competències dels alumnes, les necessitats educatives dels grups menys afavorits, la transició entre algunes etapes del sistema educatiu (com per exemple, entre l'ensenyament secundari i superior), l'avaluació i comparació dels sistemes educatius, l'estudi sobre els nous rols dels pares, la descentralització i el finançament de l'educació, l'ensenyament obert i a distància, els nous rols de l'ensenyament superior, la formació al llarg de la vida, la igualtat davant l'educació. Això no vol dir que no hi hagi equips de recerca preocupats en l'actualitat per abordar aquestes temàtiques. El que sí que sembla adient destacar és que aquestes són unes temàtiques que diverses circumstàncies (actualitat, importància intrínseca del tema per l'educació,...) requereixen una major atenció en el nostre país.

Una segona apreciació sobre aquesta qüestió tindria a veure amb l'aportació que fa l'administració educativa al tema que ens ocupa. Una anàlisi de la qüestió ens posa de manifest el contrast entre aquestes línies prioritàries i la manca d'una política clara i explícita de recerca educativa. En efecte, sorprèn que des de l'administració educativa catalana no s'hagin establert amb caràcter estable i fiable orientacions sobre aquest tema, que responguin tant al que són les necessitats del sistema educatiu actual com al que són les preocupacions dels sistemes educatius més desenvolupats. Òbviament, el govern d'un sistema educatiu no és només el disseny i la implantació d'un model més o menys encertat de sistema educatiu, sinó també l'establiment de mecanismes que en permetin una avalu-

ció més objectiva. La recerca educativa juga, precisament en aquest àmbit, un rol capdavanter.

No seria just, tampoc, finalitzar aquesta anàlisi sense fer una breu referència al rol que tenen les Universitats —i els centres escolars— en la recerca educativa. Estudis recents han demostrat la potencialitat dels investigadors catalans de l'educació en els darrers deu anys¹⁸. Dit això, entenc que la qualitat d'aquests recursos humans no es correspon amb el suport que haurien de rebre per part de les seves pròpies Universitats (com a centres de recerca que són). Tot i que existeixen certes excepcions pel que fa a això, el cert és que el suport que reben és molt petit. Possiblement perquè la recerca de les ciències mèdiques, físiconaturals... *ven* més que la recerca educativa, sovint les partides pressupostàries de les Universitats mostren greus desequilibris entre unes i l'altra. Tampoc la manca d'equips d'investigadors més estables dins la Pedagogia no afavoreix el canvi de política universitària. En tot cas sembla que les línies de recerca educativa prioritàries —apuntades amb anterioritat— denoten que hi ha investigadors catalans treballant seriosament aquesta línia, però que no s'ha trobat encara la fórmula adient per potenciar i consolidar molt més el seu camp d'actuació.

8. Annex: la recerca educativa a Internet. Recursos d'utilitat

Seguidament presentem algunes de les adreces que poden ser d'interès pels investigadors que es dediquen a la recerca educativa. Cal fer, però, dos advertiments: en primer lloc, que la llista que es proporciona seguidament no pretén exhaurir totes les fonts possibles. En aquest sentit, s'han seleccionat aquelles de caràcter pedagògic més general (tant des del punt de vista temàtic com de l'abast territorial de les fonts). Així, no apareixeran, per exemple, adreces d'utilitat específica per als especialistes en Educació Comparada o en Educació Especial, ni tampoc d'altres que tenen com a referent territorial els països asiàtics, per exemple.

En segon lloc, cal ésser conscients de la variabilitat existent a Internet, tant pel que fa a l'aparició de nous recursos (i desaparició dels existents), com pel que fa al canvi d'adreça de les institucions. Per aquest motiu és important recordar que la informació que apareix seguidament ha estat actualitzada a finals de l'any 1997 i que, per tant, amb posterioritat es poden haver produït alguns canvis significatius.

(18) Bona prova d'això és la recerca duta a terme recentment, referenciada amb anterioritat: *Llibre Blanc de la recerca educativa a Catalunya (1986-1995)*.

Nom: Redinet

Adreça: <http://www.redinet.mec.es>

Breu descripció: Base de dades de recerques educatives a territori espanyol

Nom: CORDIS (Community Research and Development Information Service)

Adreça: <http://www.cordis.lu>

Breu descripció: Base de dades de projectes de I+D finançats i recolzats per la Unió Europea

Nom: ERIC (Educational Resources Information Center)

Adreça: http://www.ed.gov/prog_info/ERIC/index.html

Breu descripció: Famosa base de dades bibliogràfica dels E.U.A.

Nom: EURYDICE

Adreça: <http://www.eurydice.org>

Breu descripció: Xarxa que promou estudis de tipus comparatiu entre països de la Unió Europea i l'intercanvi d'informació sobre educació entre els països membres

Nom: UNESCO

Adreça: <http://www.education.unesco.org>

Breu descripció: Servei d'informació d'aquest important organisme internacional sobre el sector educatiu

Nom: OCDE

Adreça: <http://www.oecd.org>

Breu descripció: Pàgina d'aquest important organisme internacional

Nom: WORLD BANK

Adreça: <http://www.worldbank.org>

Breu descripció: Pàgina d'aquest important organisme internacional

Nom: AIDIPE

Adreça: <http://www.uv.es/aidipe>

Breu descripció: Pàgina d'aquesta associació espanyola dedicada a la recerca educativa

Nom: CEDEFOP

Adreça: <http://www.cedefop.gr>

Breu descripció: Pàgina d'aquest important organisme internacional dependent de la Unió Europea

Nom: B.I.E.

Adreça: <http://www.unicc.org/ilbe>

Breu descripció: Pàgina d'aquest important organisme internacional dependent de la UNESCO

Nom: IIPE

Adreça: <http://www.education.unesco.org/educprog/iipe/welcome.htm>

Breu descripció: Pàgina d'aquest important organisme internacional dependent de la UNESCO

Nom: OEI (Oficina d'Educació Iberoamericana)

Adreça: <http://www.oei.es>

Breu descripció: Pàgina d'aquest important organisme internacional

Nom: HEPROC (Higher Education Process)

Adreça: <http://rrpubs.com/heproc>

Breu descripció: base de dades sobre ensenyament superior, foros de discussió, informació general,...

Nom: IPL (Internet Public Library)

Adreça: <http://www.ipl.org>

Breu descripció: Centre de recursos del que existeix a Internet

Nom: NLIGHTN

Adreça: <http://www.nlightn.com/nldemo/docs/dblist.htm>

Breu descripció: Bases de dades disponibles a Internet

Nom: EUROSTAT

Adreça: <http://europa.eu.int/en/comm/eurostat/eurostat.html>

Breu descripció: Servei d'estadístiques de la Unió Europea

Nom: National Library of Education

Adreça: <http://www.ed.gov/NLE>

Breu descripció: Pàgina d'aquest important servei bibliotecari dels Estats Units d'Amèrica

Nom: Rediris

Adreça: <http://www.rediris.es>

Breu descripció: Xarxa nacional de I+D a Espanya

Nom: CICYT

Adreça: <http://www.cicyt.es>

Breu descripció: Pàgina de la Comisión Interministerial de Ciencia y Tecnología (Ministerio de Educación y Cultura)

Nom: Yahoo — Education

Adreça: <http://www.yahoo.com/education>

Breu descripció: Àmbit de l'educació en aquest famós buscador de la xarxa

Nom: ORTELIUS

Adreça: <http://ortelius.unifi.it>

Breu descripció: Base de dades sobre sistemes d'ensenyament superior a Europa

Nom: ISFOL (Istituto per lo sviluppo della formazione professionale dei lavoratori)

Adreça: <http://www.isfol.it>

Breu descripció: Pàgina d'aquest important organisme dedicat a la recerca en formació professional

Nom: Mirandole: la guide Internet de l'éducation (France Telecom)

Adreça: <http://www.mirandole.tm.fr>

Breu descripció: Guia francesa de webs d'educació a Internet

Nom: OIT (Organización Internacional del Trabajo)

Adreça: <http://www.ilo.org>

Breu descripció: Pàgina d'aquest important organisme internacional

Nom: TES (Times Educational Supplement)

Adreça: <http://www.tes.co.uk>

Breu descripció: Pàgina del suplement setmanal d'educació d'aquest prestigiós diari anglés

Nom: Naciones Unidas

Adreça: <http://www.un.org>

Breu descripció: Pàgina d'aquest important organisme internacional

Nom: National Education Association

Adreça: <http://www.nea.org>

Breu descripció: Pàgina d'aquesta important Associació nord-americana

Nom: TIMSS (Third International Mathematics and Science Study)

Adreça: <http://www.csteep.bc.edu/timss>

Breu descripció: Pàgina Web d'aquest important estudi en l'àmbit de l'avaluació

Nom:

Adreça: <http://www.mit.edu:8001/people/cdemello/univ.html>

Breu descripció: Llista de Webs d'Universitats

Referències bibliogràfiques

Accomplir l'Europe par l'éducation et la formation. Rapport du groupe de réflexion sur l'éducation et la formation. Brussels. 1996. 144 pp.

Apprendre dans la société de l'information (1996-98). Brussels. 1996. 24 pp.

Débat de politique éducative. 1995. Réflexions et Propositions. 28ème ses-

- sion de la Conférence Générale. Commission II «Éducation». ED-96/WS/25. UNESCO. Paris. 1996. 20 pp. + Annexs.
- Ediciones UNESCO. Catálogo de Novedades. 1996/97.* Paris. 1996. 135 pp.
- Final report of the international meeting on «Education reform and educational research: new challenges in linking research, information and decision-making».* September 1995. UNESCO/BIE/NIER. Gêneve. 1995. 131 pp.
- Información e Innovación en Educación.* UNESCO/BIE. Nº 84 i 85. 1995.
- Los obstáculos para la movilidad transnacional. Libro Verde.* Educación - Formación - Investigación. Comisión Europea. 2/10/96. 64 pp.
- OCDE. Catalogue Publications.* 1996. Paris. 1996. 159 pp.
- OCDE: Évaluer et réformer les systèmes éducatifs.* OCDE. Paris. 1996. 96 pp.
- Targeted Socio-Economic Research (TSER). Information Package 1996.* European Commission. Directorate General XII. Science, Research and Development. Brussels. 1996. 55 pp.
- SARRAMONA, J (dir.): *Llibre Blanc de la recerca educativa a Catalunya (1986-1995).* Document policopiat. Barcelona. 1997.
- UNESCO. Datos significativos sobre educación.* CD-ROM. Paris. 1996.

Paraules clau

Investigació pedagògica
Pedagogia comparada
Organismes internacionals
País desenvolupat
Política educativa
Xarxa d'informació

Abstracts

El objetivo de este artículo es señalar las tendencias generales sobre las líneas de investigación educativa en los países desarrollados. El punto de partida es la delimitación de las fuentes de información empleadas —básicamente organismos internacionales, sus programas prioritarios, y sus bases documentales—, así como la exposición de sus acciones en este ámbito. A continuación, previa síntesis de las tendencias, se valora la política de investigación educativa en Cataluña desde esta perspectiva internacional. Por último, se apuntan recursos útiles para la investigación educativa que se encuentran en la red Internet y que, por tanto, pueden ser de utilidad para aquellos que la quieran emplear como vía de búsqueda de información en sus investigaciones.

L'objectif de cet article est de signaler les tendances générales des lignes de recherche éducative dans les pays développés. Le point de départ est la délimitation des sources d'information utilisées — essentiellement les organismes internationaux, leurs programmes prioritaires, et leurs bases documentaires —, ainsi qu'un exposé de leurs actions dans ce domaine. Ensuite, après une synthèse des tendances, l'auteur évalue la politique de recherche éducative en Catalogne à partir de cette perspective internationale. Finalement, il indique des ressources utiles pour la recherche éducative qui se trouvent dans le réseau Internet et qui, donc, peuvent être utiles pour ceux qui veulent l'utiliser comme voie de recherche d'information dans leurs investigations.

The aim of this article is to identify general trends in the lines of educational research being conducted in developed countries. The article begins by defining the sources of information used — basically international bodies, their priority programmes, and their data bases, as well as a discussion of undertakings made in this field. Following a summary of the trends, the educational research policy in Catalonia is evaluated from an international perspective. Finally, useful sources for educational research available on the Internet are noted. The Internet might be of particular use as a data research tool for those conducting research.